

DEMOKRAT PARTİ KOCAELİ MİLLETVEKİLİ CEMAL TÜZÜN (1954-1961)

Bilal TUNÇ*

Z

Cemal Tüzün, Demokrat Parti (DP)'nin mühendis milletvekillerinden birisidir ve milletvekili olmadan önce Orman Mühendisliği yapmıştır. 1954 Milletvekili Genel Seçimlerinde Kocaeli'nden Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) girmesi ve siyasi hayatının baŐlamasına kadar olan dönemde kendisini vatan ve devlet hizmetlerine adanmıŐtır. DP'nin 1946 yılında kurulmasıyla aktif siyasete giren Cemal Tüzün, 1950 yılından 1954 yılına kadar DP Kocaeli İl Başkanlığı yapmış ve seçim faaliyetlerini yoğun bir biçimde sürdürmüştür. X. ve XI. Dönem milletvekillerinden olan Tüzün, Kocaeli Milletvekili olarak TBMM'de encümen ve komisyonlarda görev almıştır. Bakanlık düzeyinde görevlerde bulunmayan bu kişi, TBMM'de etkileyici konuşmalarıyla bilinmiŐtir. 27 Mayıs 1960 Darbesi ile tutuklanmış ve Yassıada'da idam cezası ile yargılanmıştır. Yargılamalar sırasında Tüzün'n avukatlığını Yusuf Ziya Kant yapmış, ancak zaman zaman Tüzün de mahkemeye ek savunmalar göndererek kendisini savunmuştur. Mahkemeler sonunda ise müebbet hapis cezası almış ve Kayseri Cezaevi'ne gönderilmiştir. Hastalığı dolayısıyla 1964 yılında afla serbest kalan Cemal Tüzün, 1970 yılında vefat etmiştir. Temel olarak Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Yassıada Mahkeme Tutanakları doğrultusunda hazırlanmıŐ çalıŐmamızın amacı, DP Kocaeli Milletvekilinin mahkeme süreci hakkında bilgi vermektir.

Anahtar Kelimeler: Cemal Tüzün, Kocaeli, Yassıada Mahkemeleri.

ABSTRACT

Cemal Tüzün was a deputy who were engineers of Democrat party and before he became a deputy, he worked in as an engineering. He was elected as deputy of Kocaeli in 1954's Deputy General Elections. He devoted himself to his country and state services until the beginning of political life. Cemal Tüzün, who entered active politics with the establishment of the DP in 1946, he was the DP Kocaeli Provincial Presidency from 1950 to 1954 and he continued its election activities intensively. Tüzün, who is one of the deputies of the 10th and 11th semesters, he served in committees and commissions in Parliament as a Kocaeli deputy. This person, who is not on duty at the Ministry level, He was known for his impressive speeches in the Turkish Grand Nati-

* Dr., Ağrı İbrahim een niversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Ağrı, ORCID: 0000-0001-5361-8494, burakeylul2205@gmail.com.

onal Assembly. He was arrested on May 27, 1960 with a coup and he was tried with death penalty in Yassıada. His lawyer was Yusuf Ziya Kant, but except this he also sent his defense in writing to the court. Then, He was sentenced to life imprisonment by court and he was sent to the Kayseri Penitentiary. Cemal Tüzün was forgiven for being ill and released from the prison. He died in 1970 after leaving the prison. Basically, the purpose of our work which prepared in line with the Prime Ministry Republican Archives, Yassıada Court Minutes, local and national press information, To inform the world of science about his court process.

Keywords: Cemal Tüzün, Kocaeli Yassıada Courts

1913 (1328) tarihinde Kocaeli Kandıra'da doğan Cemal Tüzün'ün Baba adı Adil Nüzhet ve anne adı da Seza'dır. İstanbul Orman Mektebi'nden 1935 yılında mezun olmuştur. TBMM Zat ve Sicil Dosyası verilerine göre, orta düzeyde Almanca bilmektedir ve dört çocuk babasıdır. Kendisi hem ormancılık hem de belediyeçilik konularında uzman birisidir (TBMM Albümü, 2010: 651,733.). İstanbul Orman Mektebi'nden mezun olduktan sonra 1935 yılından 1948'e kadar Karasu ve Mustafakemalpaşa ilçe orman mühendis yardımcılığı, Orman Genel Müdürlüğü mühendis yardımcılığı, Köyceğiz orman mühendis yardımcılığı ile Tekel Genel Müdürlüğü'nde Mütferrik İşler Şubesi Memurluğu yapmıştır. Ayrıca serbest ticaretle de uğraşmıştır (TBMM Albümü, 2010: 651,734).

Kandıra Nüfus Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre Cemal Tüzün iki defa evlenmiştir. İlk eşi olan Mualla Tüzün'le 1934'te evlenmiş ve 1935'te Çolpan adlı bir kızı olmuştur. Daha sonraları 1940 yılında Olcay ile 1943 yılında da Adil isimli oğulları doğmuştur. 1954'te ilk karısından boşanan ve yeniden evlenen Cemal Tüzün'ün ikinci eşinden 1955'te Ateş isiminde bir oğlu daha olmuştur (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:259.793.3). 1946 yılında kurulan DP'nin Kocaeli İl Teşkilatında görev alarak siyasi hayata başlayan Tüzün, 1950 yılında DP Kocaeli İl Başkanı seçilmiştir (Şahin 2015: 41; Hürsöz, 23 Mart 1950, No: 80). Tüzün, bu görevi dışında DP'nin Kocaeli müfettişi olarak da görev yapmış ve 1950 yılında yapılan milletvekili seçimlerinde seçim çalışmalarını yakından takip etmiştir (Hürsöz, 11 Ağustos 1950, No: 50). 1954 yılına kadar parti içinde aktif olarak görev alan Cemal Tüzün, 1954 yılı seçimlerinde Kocaeli milletvekili adayı olarak belirlenmiştir (Bizim Şehir, 13 Nisan 1954, No: 582). Daha sonra yapılan milletvekili seçimlerini kazanmış ve DP Kocaeli mebusu olarak Meclis'e girmeye hak kazanmıştır (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 78.515.5). 1954'ten sonra 1957 seçimlerinde de DP'nin yeniden Kocaeli milletvekili adayı olmuş ve hemen akabinde gerçekleştirilen milletvekili seçimlerinde Cemal Tüzün, Kocaeli mebusu olarak ikinci defa Meclis'e girmeye hak kazanmıştır (TBMM: 1957: 4; Demokrat Kocaeli, 9 Ekim 1957, No: 1710; Bizim Şehir, 8 Ekim 1957, No: 1652). Yerel gazetelerin verdiği bilgilere göre, milletvekili seçildikten sonra halkın sorunlarıyla yakından ilgilenen, vilâyete bağlı bütün ilçeleri gezerek

vatandaşların şikâyetlerini dinleyen ve çözüm bulmaya çalışan birisi olarak tanınmıştır (Hedef, 15 Ekim 1958, No: 964).

Bunun dışında 1950-1954 yılları arasında İzmit ve Adapazarı'nda orman işleriyle alakalı ticaretle de uğraşmıştır. Mebusluk görevi yanında umumiyetle ticari sahada faaliyet göstermiş ve 1956 yılında Ankara'da Sakarya Kereste Atölyesi isimli işyerini satın alarak kerestecilikle de iştigal etmiştir. 1958 yılında Şevket Çamlı ile ortak olarak Ankara'da bir kereste fırını tesisi açmış ve 1959 yılında da Adapazarı'nda İhsan Oylu ve Ahmet Akyol isimli şahıslarla müşterek olarak Birlik Tomruk Bıçkı Atölyesi isimli işyerini satın almıştır. 1960'tan itibaren de Ankara'da bulunan kereste atölyesini Ahmet Akyol ile ortaklaşa işletmeye devam etmiştir (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:259.793.3/1). Bu çalışmalarını 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne kadar sürdürmüştür.

1. Milletvekilliği Dönemi

Cemal Tüzün 1954 Milletvekili Genel Seçimlerinde DP'den Kocaeli milletvekili¹ olarak TBMM'ye girmeye hak kazanmıştır (TBMM Zat ve Sicil Dosyası), (Tunç, 2016:277). Böylece X. Dönem'de Meclis'te görev ifa etmeye başlayan Tüzün, iktisat encümenliğine seçilmiş ve sırasıyla da milli müdafaa, maarif, nafia, ziraat, gümrük ve tekel bütçelerinde encümen olarak yer almıştır (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:259.793.3/2). Meclis'te ormanların korunması, ziraat konuları, emekli sandığı çalışmalarıyla ilgili kurulan komisyonlarda üyelik yapmış ve bu konularda Meclis oturumlarında birçok defa söz almış ve fikirlerini beyan etmiştir (TBMM 1954: 38). 11 Haziran 1954 tarihli oturumda Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti camiasına dâhil işçilere senede 3 aylık maaşları nispetinde ikramiye verilmesi hakkındaki hükümet tasarısı ile ilgili açıklamaları, onun ilk Meclis konuşmasıdır. Söz konusu kanun teklifi ile işçilere ikramiye verilmesini memnuniyetle karşıladığını, ancak bu kanundan bazı birimlerde çalışan kişilerin istifade edemediklerini vurgulamıştır. Ona göre, bilhassa İzmit'te bulunan SEKA (Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş) Kâğıt Fabrikasındaki işçiler bu ikramiyeyi hiçbir şekilde alamamışlar ve sadece üst düzey kişilerden birkaçı mezkûr ikramiyeden yararlanabilmiştir. Dolayısıyla da bu kanundan Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti'ne bağlı çalışan işçiler gibi Millî Müdafaa Vekâleti, Dâhiliye Vekâleti, Bayındırlık Vekâleti, belediyelerde ziraat ve diğer vekâletlerde çalışan işçilerin de faydalanmasını gerektiğini vurgulamıştır (TBMM 1954: 137-138).

¹ 1950 seçimlerinde 11 milletvekili çıkaran Kocaeli, bu seçimlerde milletvekili sayısını bir kişi arttırmış ve 12'ye çıkarmıştır. Buna göre seçimleri kazanan DP'nin adaylarından Ziya Atıg, Ekrem Alican, Turan Güneş, Selami Dinçer, Sefer Göksel, Cemal Tüzün, Saadettin Yalım, Nüzhet Akın, Hamdi Başak, Kazım Meriç, Nüzhet Unat ile Hamza Osman Erkan, mazbatalarını alarak 14 Mayıs 1954'te TBMM'de çalışmalara katılmaya katılmıştır. Böylelikle DP 1950 ve 1954 milletvekili genel seçimlerinde Kocaeli'nde en çok oy alan parti olarak her iki dönemde de TBMM'de vilâyeti tek başına temsil etmiştir. (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 78.515.6), (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 78.515.5), (TBMM 1954: 4). (Bizim Şehir, 15 Mayıs 1950), (Türk Yolu, 15 Mayıs 1950), (Demokrat Kocaeli, 15 Mayıs 1950).

21 Haziran 1954 tarihli Meclis oturumunda 6122 Sayılı Kanun üzerinde söz alan Cemal Tüzün, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 39. ve 40. Maddelerinin düzenlenmesini isteyen hükümet teklifi ve bunu inceleyen muvakkat encümen mazbatasının büyük bir ihtiyaca cevap verdiğini savunmuş ve bu kanunun memleket için uygun bir çalışma olduğunu ve adı geçen kanunla memurların ve memur ailelerinin çok daha rahat imkânlarda yaşayabileceğini ifade etmiştir (TBMM 1954: 229-230). Tüzün'ün bu kanunu müdafaa etmesi ve vatan için hayırlı bir çalışma olarak addetmesi, onun sosyal meselelere önem verdiği şeklinde değerlendirilmektedir.

Tüzün'ün Meclis'te sürekli dile getirdiği konulardan birisi de eğitimidir. 31 Ocak 1955 tarihli Meclis'teki konuşmasında eğitime bütçeden daha fazla pay verilmesi gerektiğini ifade etmiş ve bu yolla eğitim sorunlarının daha kolay çözülebileceğini savunmuştur (TBMM 1954: 258). Bu bağlamda, Cemal Tüzün bir mebus olarak köy okullarına yardım yapılması ve köylerde yeni okulların açılması hususunda büyük mücadeleler vermiştir. Konuyla ilgili 24 Şubat 1955'te Köy Mekteplerine Yardım Yapılması ile ilgili yaptığı konuşmasında, Sakarya ve Kocaeli vilâyetlerine bağlı köylerde mektep ve öğretmen sayısının artırılması ve adı geçen iki vilâyetin de diğer vilâyetler gibi eğitim hususunda güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca köy mekteplerinin malzeme konusunda takviye edilmesi lüzumunu dile getirmiş ve bütün öğrencilerin ağaç ve ağaç sevgisi mevzusunda bilinçlendirilmesini ve bu konuların ilkokullarda ders kitabı olarak okutulması gerektiğini savunmuştur (TBMM 1955:639-640).

Cemal Tüzün orman mühendisi olduğu için Meclis'in birçok oturumunda ormanların durumu hakkında defalarca söz almış ve ağaçların korunması ve ağaç sevgisiyle ilgili ciddi bir algı oluşmasını sağlamıştır. 26 Şubat 1955'teki konuşmasında, DP'den önceki iktidarın izlediği yanlış politikalarla, ormanlara büyük zararlar verildiğini iddia etmiştir. Ona göre, ormanlar ülkelerin önemli zenginlik kaynaklarından ve bu zenginliğin dikkatli bir şekilde kullanılması gerekir. Ayrıca ağaçların bilinçsiz bir şekilde kesilmesinin önlenmesi için, ağaçlarla ilgili bilinçli kişilerin yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (TBMM 1955:829-830). Bu bağlamda DP iktidarı döneminde orman meselesi ile alakalı çok sayıda kanun çıkarılarak, bilinçsizce ağaçların kesimi önlenmiş ve ormanların daha fazla zarar görmesi engellenmiştir. Netice itibarıyla Meclis oturumlarında ormanlar konusunu gündeme getirmesi ve öğrencilere ağaç sevgisinin aşılması gerektiğini savunması, Cemal Tüzün'ün bu konudaki hassasiyetini ortaya çıkarmaktadır.

Tüzün'ün Meclis'te yaptığı konuşmalardan ve verdiği kanun tekliflerinden, sadece sosyal sorunlara değil; aynı zamanda tarihi ve kültürel konulara da önem verdiği anlaşılmaktadır. Bunlardan birisi 9 Mayıs 1955'te, 1955 tarihi itibarıyla 492 yaşında olan tarihi Davutpaşa Kışlası'nın 300 metre doğusunda bulunan ve son derece tahrip edilmiş olan Davutpaşa Kasrı'nın tamir edilmesi konusundaki kanun teklifidir (TBMM 1955:123-

124). Ayrıca vatandaşlar arasında önemli bir sorun haline gelen kira sorununu da Meclis'e taşımış ve 15 Mayıs 1955 tarihli konuşmasında bir kira kanunun çıkarılmasını talep etmiş ve bu kanun ile hem kiracının, hem de ev sahiplerinin mağdur edilmeyeceği şeklinde düzenleme yapılabileceğini iddia etmiştir. Bunun üzerinde uzun bir konuşma yapan Cemal Tüzün Meclis'te büyük alkış almıştır (TBMM 1955:290-291).

Cemal Tüzün, 1956 yılındaki Meclis oturumlarında da ormancılık ve eğitim konularını sürekli olarak gündeme getirmiştir. Ona göre, Türk eğitim sistemindeki önemli eksiklikler arasında yer alan okul ve öğretmen eksikliği dışında, yabancı dil eğitimi konusunda da büyük sorunlar bulunmaktadır. Bilhassa yeni açılan lise ile ortaokullarda ve hatta eski liselerde yabancı dil eğitim veren hocaların eksikliğinden, dil eğitimi istenilen seviyeye ulaşmamıştır. Bu nedenle üniversite öğrencileri, yabancı dil bilmedikleri için dersleri anlamak ve takip etmek konusunda sorunlar yaşamışlardır. Tüzün, bu sorunu çözmek için yabancı dil eğitimi veren hoca sayısının artırılması ve bu alanda yetişen eğitimcilerin hızlı bir şekilde okullarda görevlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (TBMM 1956: 267). Bu durum, onun sosyal konulara ne kadar ağırlık verdiğini ve önemseydiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Ülkeyi ilgilendiren sosyal konulara ağırlık veren ve bu konuda faaliyetlerini yürüten Tüzün'ün ele aldığı konulardan birisi de karaborsacılık meselesidir. Bu konuyla alakalı olarak 9 Mayıs 1956'da Meclis'te yaptığı konuşmasında, bazı alanlarda mal eksikliği ve fiyat yükselişi gibi nedenlerle ortaya çıkan karaborsacılık mevzusunda, vatandaşların rahatsız olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, karaborsacılığı önlemek amacıyla ve bu meseleyi kökünden halletmek için, hükümetin önemli tedbirler alması gerekmektedir. Cemal Tüzün, DP iktidarının karaborsacılığı yok etmek hususunda büyük mesafeler kat ettiğini, ancak bunun yetersiz olduğunu ve vatandaşların bu şikâyetini çözmek için daha fazla çalışmanın elzem olduğunu vurgulamıştır.

Ormanların korunması iktizasını çoğu Meclis konuşmalarında ve parti grubu görüşmelerinde gündeme getiren Cemal Tüzün, 20 Ağustos 1956'daki Meclis konuşmasında, orman sorunlarını milli bir mesele olarak görülmesini ve bu konunun en az milli müdafaa konuları kadar önemli konular arasına alınması icap ettiğini vurgulamıştır. Ona göre, milli servet olan orman ve ağacın değeri herkes tarafından aynı surette bilinip tedbirler üzerinde mutabakata varılmadıkça sorun çözülemez (TBMM 1956: 495-496).

Cemal Tüzün, ülkeyi ilgilendiren birçok sosyal ve kültürel alanlardaki konuları gündeme getirdiği X. Dönem teşri faaliyetlerinin ardından 1957 yılında yapılan seçimlerde yeniden DP'den Kocaeli milletvekili olarak seçilmiş (Tunç 2016:281) ve 27 Mayıs 1960 tarihine kadar da bu görevini sürdürmüştür. X. Dönemde olduğu gibi XI. Dönemde de Cemal Tüzün TBMM'de birçok konuda söz almış ve önemli konuları gündeme getirmiştir. 7 Mayıs 1958'de Bütçe Encümeni azası olarak söz alan Tüzün, birtakım konularda Bütçe Encümeni Komisyonu Başkanı Sebati Ataman ile aynı fikirde olmadığını ifade etmiştir. Ona göre komisyon başkanı toplantıda ele

alınmayan konuları gündeme getirmiş ve komisyon dışında karar almıştır. Sebati Ataman ise; bir konuşmasında yapılacak çalışmalar için bir mütehas-sıs atanacağını ifade etmişti. Cemal Tüzün, bu düşünceye komisyonda karar alınmadığı gerekçesiyle şiddetle karşı çıktığını ifade etmiştir (TBMM 1958: 40-41). Bunun gibi Cemal Tüzün'ün, iktidar partisi milletvekili olmasına rağmen, DP tarafından alınan bazı kararlara karşı çıktığı Meclis'te yaptığı konuşmalardan anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Tüzün, bu dönemde de or-manların korunması konusunda birçok defa söz almış ve yapılması icap edenleri dile getirmiştir. Bu konuşmalardan birisi de, 11 Ocak 1960'ta yapılmıştır (TBMM 1960: 172). Sonuç olarak, Cemal Tüzün 1954'ten 1960 yılına kadar Meclis'te Kocaeli milletvekili olarak devlet ve amme hizmetle-rinin en iyi şekilde yürütülmesini sağlamak için çoğu kabul edilmiş 15 adet kanun teklifi vermiş ve kendi ifadesiyle bunların uygulanması için büyük çaba sarf etmiştir (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.145.3/3).

2. Cemal Tüzün'ün Yassıada'da İlk Savunması ve Yargılanması

27 Mayıs 1960 Darbesi'nden hemen sonra Cemal Tüzün'ün de aralarında bulunduğu DP'li milletvekilleri, tutuklanarak Yassıada'ya gönderilmişlerdir. Onun gibi diğer Kocaeli mebusları arasında yer alan Nüzhet Unat, Ömer Cebeci ve Dursun Erol da tutuklanmıştır. Hemen akabinde DP'li Kocaeli milletvekillerinin hemşerilikten çıkarılmaları için bazı kişiler tarafından İzmit Belediye Başkanlığına müracaatta bulunulmuştur. Ayrıca bu hususu belirten binlerce beyanname, şehre ve köylere uçaklarla atılmıştır. Bu yolla Cemal Tüzün'ün ve diğer mebusların Kocaeli ile bağlantılarının olmadığı ve bunların hemşeri olarak görülme istenmediği ifade edilmek istenmiştir (Türk Yolu, 20 Haziran 1960). Bunun dışında bütün DP'li milletvekillerinin olduğu gibi, Tüzün'ün de mallarına mahkeme kararı ile el konulmuş ve mil-letvekili olduğu dönemde Petrol Ofisi'nden müfettiş unvanı ile maaş aldığı tespit edildiğinden aldığı paraları geri vermesi istenmiştir (Türk Yolu, 20 Haziran 1960). Bu yolla Cemal Tüzün'ün yolsuzluk yaptığı algısı oluşturul-mak istenmiştir.

27 Mayıs 1960 Darbesi'nden sonra Milli Birlik Komitesi'nin talimatları ile Yüksek Adalet Divanı tarafından Yassıada Mahkemeleri kurulmuştur. Yassıada mahkemelerinde toplam 592 sanık 19 ayrı davadan yargılanmış-tır. DP'lilerin yargılandıkları davalar genellikle *Anayasayı İhlal ve Yolsuzluk* başlıkları altında toplanmıştır (Türkiye Çalışmaları Grubu, 2010:12; İstiklal, 31 Mayıs 1960, No:1747). Bu kapsamda yargılananlardan birisi olan Cemal Tüzün'e isnat edilen suçlar şunlardır: "*DP'li 107 Milletvekilleri Arasında Yer Alarak Anayasa'yı Tagyir ve Diktaya Gidecek Rejimi Desteklemek*", "*Gayri Meşru Surette Servet İktisat Etmek*", "*1.Kararname'de Dile Getirilen S₁lahiyet Kanunu'nun Meclis'ten Geçmesini Sağlamak Suretiyle Anayasa'yı İhlal Et-mek*", "*Vatan Cephesi² ile İlgili Olarak Kocaeli'nde Ocak ve Bucaklara Baskı*

² Vatan Cephesi, Demokrat Parti döneminde Başbakan Adnan Menderes tarafından kurulan siyasi bir yapıdır. DP'nin il ve ilçe teşkilatları ile gençlik kollarını bir araya getiren Vatan Cephesi teşkilatlanmasında, DP'ye geçenlerin isimleri düzenli olarak radyodan duyurulmak-

Yapmak”, “*Ara Seçimlerin Yapılmasına Engel Olmak*”, “*Radyo Neşriyatı Konusunda Haksızlıklar Yapmak ve Muhalefetin Radyodan İstifade Etmesini Önlemek*”, “*Gazetecilere İspat Hakkı'nın³ Verilmesini Engellemek*”, “*6-7 Eylül Olayları, Mebusluğu Dikte Vasıtası Olarak Kullanmak*”, “*Meclis'te Yaptığı Konuşmalarla Halkı Gale yana Getirici Şiddet Savunan ve Tahrik Edici Konuşmalar Yapmak*”, “*Tahkikat Komisyonunun Kurulmasını Sağlamak ve Bu Alanda Çalışmalar Yürütmek*”, “*Nüfuzunu Kullanarak Adalet Mensuplarını Etkilemek*”, “*İktisadi Devlet Teşekküllerinde Partizanlıklar Yapmak*”, “*DP'ye Oy Vermeyen Memurların Tecziyelerini İstemek ve Muhalefet Partisi olan CHP'ye Karşı Şiddet Hareketlerini Desteklemek veya Teşvik Etmek*” (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3; BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.4; Hayat, 1961:12).

Yüksek Soruşturma 1 No'lu Kurulun kararı gereğince Cemal Tüzün aleyhinde yukarıda ifade edilen suçlar TCK'nın 146/1 Maddesi⁴ kapsamında değerlendirilmiştir ve kendisi idam cezası ile yargılanmıştır (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.145.3.1). Cemal Tüzün 27 Mayıs 1960'ta tutuklandıktan sonra savcılık sorgusunda; 1954'ten itibaren Kocaeli Milletvekili olarak görev yaptığı TBMM'de 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Anayasa'yı İhlal ya da dikta rejimi destekleyecek hiçbir hareketin içinde bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca Tahkikat Komisyonun⁵ kurulduğu günlerde Ankara'da bu-

taydı. Bunun yapılmasındaki amaç, DP'yi yeniden güçlü hale getirmektir. Vatan Cephesi, 27 Mayıs 1960 Darbesi'nin de önemli sebeplerinden birisi olarak gösterilmiş ve Yassıada Mahkemelerinde Vatan Cephesi adıyla ayrı bir dava olarak görülmüştür. DP'li milletvekilleri savunmalarında söz konusu oluşumu iktidardan memnun olanların oluşturduğu bir sivil toplum örgütlenme olarak tanımlamışlardır (Tunç, 2015:734-735).

³ İspat hakkı, devletin siyasi gücüne ve mali durumuna zarar getirdiğine karar verilen ya da kişilerin özel hayatına tecavüz eden yazılar yazan gazetecilere ağır cezalar veren bir basın kanunudur ve meclisten geçmiştir. Bu kanun ile gazetecilere iddialarını doğrulayabilecekleri ispat hakkı tanınmıyordu (Turgay ve Ahmad, 1976:120), (Eroğul, 1968: 93-96).

⁴ TCK m. 146'da “Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil ve ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ni iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs etmek...” Görüldüğü gibi, TCK 146. maddesinin bu fıkrasında iki ayrı suç bir arada belirtilmektedir. Bunlardan birincisi Anayasa'nın tamamını veya bir kısmını tebdil, tağyir ve ilgadır. İkincisi ise, Teşkilatı Esasiye Kanunu ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ni iskat veya vazifesini yapmaktan men etmektir. 146/1'in cezası ise idamdır.

⁵ Dâhili Nizamnamenin 177'inci maddesi hükümlerine göre 15 kişilik bir “Tahkikat Encümeni” Kurulmuştur. Tahkikat Komisyonu kararıyla bütün siyasi partilerin siyasi toplantıları muvakkaten durdurulmuş ve encümen ilk kararlarını almıştır. Yayınlanan 1No'lu tebliğ ile görev dağılımı yapılmış, 2 No'lu Tebliğ ile siyasi toplantılar durdurulmuştur. 3 No'lu tebliğ ise, encümenin görev ve yetkileri ile ilgili her türlü haber, beyan, tebliğ, mütalaa, vesika, resim ve yazıların (TBMM Zabıt Cerideleri hariç) bu tahrir ile alakalı TBMM müzakerelerinin her ne şekilde olursa olsun yayınlanmasını yasaklamıştır. Komisyonun kararları ve bu tebliğler muhalefetin ve basının büyük tepkisini çekmiştir. Özellikle CHP lideri İnönü'nün eleştirileri üzerine yayınlanan 4. tebliğ bir uyarı niteliğindedir. Bu tebliğde İnönü'nün “şartlar tam olduğunda milletler için ihtilal meşru bir haktır” sözleri eleştirilmiş ve CHP liderinin bu beyan ile gayri meşruluğun hudutlarını fazlasıyla aştığı vurgulanarak bu tür tahrirlerin milletin vicdanında onay bulamayacağı ve encümenin görevine ciddiyetle başladığı belirtilmiştir. Dünya ve Ulus gazetelerinin 19 Nisan tarihli sayıları söz konusu yasaklar yüzünden toplatıl-

lunmadığını, adı geçen yapı ile ilgili kanun görüşmeleri ve oylamaya katılmadığını ve bu komisyonun kurulmasını da hiçbir şekilde onaylamadığını vurgulamıştır (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.2).

Cemal Tüzün, Yüksek Adalet Divanı'nda ilk ifadesini 12 Mayıs 1961'de vermiştir. Tüzün, 12 Mayıs 1961 yılında *Anayasayı İhlal* Davası ile ilgili olarak yaptığı savunmasında, 1954 yılında DP'den Kocaeli Milletvekili olarak TBMM'ye girdiğini, TBMM'de bulunduğu tarihlerde DP içinde dikte rejime gidilmediğini ve bu şekilde dikatöryel hiçbir faaliyetin bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca yukarıda da ifade edildiği üzere DP tarafından kanun tasarısı olarak Meclis'e sunulan *Salahiyat Kanunu*'nun görüşmeleri sırasında Meclis'te bulunmadığını ve dolayısıyla da hakkında isnat olunan *Anayasayı İhlal* suçlarını kabul etmediğini vurgulamıştır (Türk Yolu Gazetesi, 13 Mayıs 1961, No:6938). 12 Haziran 1960 tarihinde yapılan diğer duruşmasında DP'nin Meclis gruplarında ve komisyon toplantılarında Vatan Cephesi ve Tedbirler Komisyonu ile alakalı olarak Adnan Menderes'le tartıştığını ve bundan dolayı da Samet Ağaoğlu'nun kendisine bağırması üzerine DP'den istifa ettiğini, fakat seçmenlerden yığınla telgraflar almasından dolayı istifasını geri çekmek zorunda kaldığını söylemiştir. Yani Cemal Tüzün, DP'den birçok kez istifa girişiminde bulunduğunu ve DP'nin bazı politikalarına karşı durduğu için suçsuz olduğunu belirtmiştir (Bizim Şehir Gazetesi, 14 Haziran 1961, No:2778).

Cemal Tüzün'ün Yassıada Mahkemesi'nde avukatlığını yapan kişi Suat Ziya Kant'tır. Suat Ziya Kant 8 Ağustos 1961'de, müvekkilinin savunmasını delilleriyle birlikte Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına sunmuştur (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4). Mahkemeye sunulan 49 vesikanın çoğu Cemal Tüzün'ün *Salahiyet Kanunu* ve Tahkikat Komisyonu kurulduğu sırada Ankara'da olmadığı ve adı geçen çalışmalar için yapılan oylamalara katılmadığını kanıtlamakla ilgilidir. Mahkemeye sunulan bir diğer vesikayla Cemal Tüzün'ün, DP'nin bazı politikalarını beğenmediği ve bu amaçla mebusluktan istifa ettiği bildirilmiştir. Bununla Tüzün'ün Adnan Menderes'e dolayısıyla da DP politikalarına bazı konularda muhalif olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Cemal Tüzün ve avukatı tarafından yapılan savunmalarda Meclis'te Tahkikat Komisyonu görüşmeleri yapılırken; Cemal Tüzün'ün 27 Nisan 1960'ta İstanbul'a gitmek üzere Ankara'dan yola çıkarak görüşmelere katılmadığını kanıtlamak için, Meclis Grup Zabıtları delil ve Kocaeli eski milletvekillerinden Ömer Cebeci, Dursun Erol ve Nüzhet Unat şahit olarak gösterilmişti (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.28). Ayrıca Cemal Tüzün 1 Haziran 1961'de verdiği ilk yazılı savunmasında, bazı konularda partisiyle anlaşamadığını ifade ederek, istifa girişiminde bulunduğunu ancak bunun hem parti yönetimi hem de seçmenler tarafından kabul edilmemesi nedeniyle istifasını geri çektiğini beyan etmiştir. Cemal Tüzün durumu şu

mıştır. Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasından dolayı DP çok eleştirilmiş ve Yassıada Mahkemelerinde Cemal Tüzün dâhil 107 kişi ceza almıştır (Bulut, 2009:138).

şekilde ifade etmiştir: “*Dikta gibi menfur bir rejime taraftar olabilecek, mebusluğunu muhafaza etmek için haysiyetinden ödün verecek yapıda bir insan olmadığım için bana yapılan bu suçlamaları kabul etmiyorum ve temize çıkmam gerekir. Yani bu davadan aklanmalıyım. Şöyle ki 10.08.1959’de İstanbul’da genel kurulla birlikte yaptığımız bir toplantıda mebusluk ve zat-ı haysiyetime tecavüz vaki oldu. Bunun üzerine derhal istifa dilekçemi Meclis Riyaseti’ne taahhütlü olarak göndermiştim. Ancak durumun gazetede intişarı üzerine, Kocaeli-Sakarya seçmeni ile basın mensuplarının ve reisi bulunduğum cemiyet ve federasyon mensuplarının Meclis’e, DP Umum Sekreterliği’ne ve şahsıma vaki şiddetli taleplerini ve riyasetin istifa dilekçemi kabul etmemesi ve Meclis başkanının ricası üzerine beşeri zaaf icabı Meclis’e gittim. Kaderim buraya gelmekmiş*” (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.6). Cemal Tüzün’ün bu savunmasından kendisinin haksız yere suçlandığını ve mahkeme tarafından serbest bırakılması gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

Yassıada Mahkemesi’nde davası devam ederken hastalığı nedeniyle duruşmalara katılmayan Cemal Tüzün, 12 Haziran 1961’de 12 sayfadan oluşan yazılı savunmasını mahkemeye sunmuş ve adı geçen savunmasında kendisine atfedilen bütün suçlamalara tek tek yanıt vermiştir. Bilhassa siyasi hayatı boyunca Anayasa’ya aykırı herhangi bir oluşumun içinde olmadığını ve Anayasa’ya uygun davrandığını belgeleriyle kanıtlamaya çalışmıştır (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.1). İfadesinde, dikta rejimine taraftar ya da mebusluğunu muhafaza etmek için haysiyetinden ödün verecek bir insan olmadığını ve dikta rejimine karşı olduğu için de çoğu DP’li mebus ile fikir uyuşmazlığı içinde bulunduğu belirtmiştir (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.4). Tüzün, bu sözleriyle savcılık tarafından hakkında iddia olunan suçlamaların yersiz olduğunu vurgulamak istemiştir.

9 Ağustos 1961’de Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına Cemal Tüzün’ün altı sayfalık savunmasını veren Suat Ziya Kant, müvekkili açısından bazı önemli noktalara temas etmiştir. Kant, esas hakkındaki mütalaada müvekkilinin Türk Ceza Kanunu’nun 146/1 maddesi kapsamında asli fail olarak cezalandırılmak istendiğini, bu anlamda kararname ile Cemal Tüzün’ün diğer sanık milletvekilleri ile birlikte aynı vaziyette mesul görülerek fer-i şerik⁶ olarak cezalandırılmasının doğru olmadığını ifade etmiştir. Ona göre, Yüksek Adalet Divanı önünde cereyan eden son tahkikat aşamasında Cemal Tüzün hakkında bu dosyada hiçbir delil konulmadığı halde, Başsavcılık tarafından müvekkilinin durumunun daha ağırlaştırılması için yapılan suçlamalar kanuna ve adalete uygun değildir (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.11). Bu kapsamda hem Tüzün’ün hem de avukatının Başsavcılık tarafından yapılan suçlamaları adalete uygun olmadığı şeklinde değerlendirildiği ve Başsavcılığın söz konusu suçlamaları hiçbir maddi delille dayandıramadıkları şeklinde düşündükleri anlaşılmaktadır.

⁶ Fer-i şerik: İkinci derecede ortak olan.

Suat Ziya Kant, bir sonraki yazılı savunmasında da müvekkilinin de içinde yer aldığı 107 kişinin diktatörlük heveslisi olarak gösterilip suçlanmasının kanuni olmadığını, sadece Cemal Tüzün'ün değil hiçbir DP'linin böyle bir çalışma içerisinde bulunmadığını beyan etmiştir. Ona göre, başta müvekkili olmak üzere DP'liler Türkiye'de demokrasinin gerçek anlamda yerleşmesini sağlayarak onu güçlendirdiklerinden Başsavcılık tarafından yapılan suçlama doğru değildir ve hiçbir maddi delile dayanmamaktadır (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.11).

Avukat Suat Ziya Kant tarafından yapılan yazılı savunmada dile getirilen bir diğer konu da, Başsavcılık Makamının Cemal Tüzün'ü birçok kanun tasarısında imzası bulunmadığı halde ve DP içinde önemli mevkiilerde yer almamasına rağmen; asli fail olarak gösterilmesidir. Avukat durumu şu şekilde ifade etmektedir: "*Sayın Başsavcılığın müvekkilimi asli fail olarak göstermesi yanlıştır. Çünkü naklettiği sözler nihayet DP içinde dayanışmayı hedef tutan beyanlardan ibarettir. Kararnameye göre asli failler iki kişiden ibaret olup, bunların diktatörlük tesis etmek azminde oldukları izah edilmiştir. Müvekkilim Cemal Tüzün gibi DP Teşkilatında ikinci ya da üçüncü derecede mevki sahibi olan kimselerin asli fail olarak gösterilmesi kararnamedeki iddiaları çığırından çıkarmaya kâfidir*" (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.18).

Cemal Tüzün yazılı savunmasını yaptıktan sonra yapılan ilk duruşmasındaki müdafaasında, kararnamede mevzubahis edilen *Anayasayı Tağyir ve Dikta Rejime Gitmek* İsteyen bir zümreyi hiçbir şekil ve surette desteklemediğini ve böyle bir durumdan da kesinlikle haber olmadığını beyan etmiştir. Ona göre ayrıca bu durumu kanıtlayan hiçbir delil de bulunmamaktadır. Tüzün, savcılık tarafından iddia olunan *Cumhuriyet ve Demokrasi Esaslarına Mugayir ve Muhalefeti İmhaya ve Bazı Muhalifleri Ortadan Kaldırmakla* ilgili herhangi bir hareket ve beyanının bulunmadığını belirtmiştir (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.3/1). Bilhassa on iki senelik siyasi hayatında uygun gördüğü icraatları takdir ettiğini ve beğenmediği şeyleri de tenkit etmede çekinmediğini, bu anlamda ana nizama aykırı olan konular üzerindeki tenkitlerini DP gruplarına, Meclis siyasetine, hükümete ve Başvekil Adnan Menderes'in kendisine açıkça söylediğini vurgulamıştır. Bu arada muhalefetin uygun bulmadığı bazı tutum ve davranışlarını da tenkit ettiğini, ancak tenkitlerimde daima samimi olduğunu, kin ve garezden uzak bulunduğunu, seçim bölgesinde seçimler döneminde muhalif parti adaylarıyla hep iyi ilişkiler içinde bulunduğunu belirtmiştir (BCA, Fon Kodu:010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.2).

3. Cemal Tüzün'ün Son Savunması

Yassıada'da mahkeme aşamasının tamamlanmaya başlandığı dönemlerde Cemal Tüzün, son savunmasını da yazılı olarak yapmış ve 1 Eylül 1961'de avukatı aracılığıyla Yüksek Adalet Divanı'na sunmuştur. O, bu savunmasında hakkındaki bütün suçlamalara yeniden tek tek cevap vermiş ve hiçbir suçlamayı kabul etmeyerek, hepsine karşı ayrı ayrı vesikalar sunmuştur. Bu

bağlamda giriş kısmında da ifade olunduğu üzere Cemal Tüzün'ün yargılandığı en önemli dava, *Anayasa'yı Tağyir ve Diktaya Gidecek Rejimi Desteklemek ve Selahiyat Kanunu'nun Meclis'ten Geçmesini Sağlamak Suretiyle Anayasa'yı İhlal Etmektir*. Tüzün, hem ilk sorgusunda hem de 12 Haziran 1960'taki duruşmasındaki ifadesinde, 10 Ağustos 1961 ve 1 Eylül 1961'de verdiği iki yazılı savunmasında *Anayasa'yı ihlal ve Dikta Rejimi Savunmak* konusunda hiçbir söz ve beyanatının bulunmadığını dolayısıyla da bu davayla hiçbir alaka ve münasebetinin bulunmadığını vurgulamıştır (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.1).

Tüzün'ün yargılandığı bir dava konusu da, *Gayri Meşru Surette Servet İktisat Etmek* davasıdır. Yazılı savunmasında 1950'den önce az da olsa serveti olduğunu ve iyi bir şekilde geçinebildiğini, 1961 yılı itibarıyla hiçbir parasının bulunmadığını ve borçlu durumda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca hayatı boyunca, ne şahsı ne de ailesinden hiç birisinin hiçbir menfaatle tek defa dahi dış memlekete gitmediğini, döviz, tahvil, ithalat ve tevzi işlerinin bulunmadığını, ricali devletle hiçbir seyahatinin olmadığını, Meclis'te ve partide muazzam bir vazifesi ve idare mebusluğu gibi paralı bir vazifeye sahip olmadığından mebus maaşı dışından herhangi bir gelir elde etmediğini bildirmiştir (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.3). Bu arada tutuklandıktan sonra DP'li bütün milletvekillerinin mallarına el konulmuştur. Daha sonraları 1 Ocak 1961'de birçok milletvekilinin malları üzerindeki karar kaldırılmasına rağmen; Cemal Tüzün'ünki kaldırılmamıştır.

Cemal Tüzün'ün yargılandığı ve mahkeme heyeti tarafından ceza alınmasına dayanak olarak gösterilen davalardan birisi de *Vatan Cephesi ile İlgili Olarak Kocaeli'nde Ocak ve Bucaklara Baskı Yapmaktır*. Tüzün, bu konuyla ilgili olarak yaptığı savunmasında Vatan Cephesi'nin oluşumuna karşı olduğunu ifade etmiş ve bu konuda DP Kocaeli İl ve İlçe Teşkilatlarına kesinlikle baskı yapmadığını belirtmiştir. Tüzün savunmasını bu kısmında şunları söylemiştir: "*Siyasi tarihimizde ciddi bir bölünmeye yol açan Vatan Cephesi konusunda Başvekille çok tartıştım ve bu cepheye karşı olduğumu hep dile getirdim. İki defa Meclis kürsüsünde bu vatan cephesi doğru değildir dedim. Bu bölümü de takdirlerinize arz ederim. Bu hadise dahi dikta ve lider konusundaki duruşumu göstermektedir*" (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.27).

Yüksek Adalet Divanı tarafından bazı davalar birleştirilmiştir. Anayasa'yı İhlal Davası ile birleştirilen bir diğer dava da *Ara Seçimlerin Yapılmasına Engel Olmaktır*. Tüzün yaptığı savunmasında, 1954 yılında belediye ve ara seçimlerin tehir edilmesi aleyhinde gerek encümende ve gerekse de grup toplantıları ve umumi heyete beyanda bulunduğunu söylemiştir. Bu yüzden ara seçimlerin yapılmaması ya da ertelenmemesi konusunda tam tersi bir tutum takındığını ifade ederek Başsavcılık Makamının hakkında yaptığı bu suçlamanın mesnetsiz ve hiçbir belgeye dayanmadığını belirtmiştir. Bunun dışında Cemal Tüzün üzerine atılı suçlardan birisi olan, *Radyo Neşriyatı Konusunda Haksızlıklar Yapmak ve Muhalefetin Radyodan İstifade Etmesini Önlemek* suçlamasını kabul etmeyerek bu davadan da affını iste-

miştir. Bununla ilgili olarak Cemal Tüzün şunları söylemiştir: “ *Ana nizama müteallik yüce divanda dava konusu edilen Radyo Neşriyatı mevzusunda 1958 ve 1959 bütçe görüşmelerinde tenkitlerde bulunmuştum ve sorular sormuştum. Bunu Vekil Abdullah Aker cevaplamıştı. Encümen toplantısında konuşmalarımı dinleyen Fethi Çelikbaş, söylediklerimin doğru olduğunu; ama buna karşı yapılacak bir şey olmadığını söylemişti. Lehimdeki delil vesikasını da müdafim takdim edecektir*” (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3 /9.33).

107 DP’linin yargılandığı ve Anayasa’yı İhlal Davası ile birleştirilen bir diğer suç konusu da, *Gazetecilere İspat Hakkı Davası*dır. Cemal Tüzün, 1959 yılı Ocak başlarında Kocaeli’nde yaptığı basın toplantısında ispat hakkına taraftar olduğunu, ispat hakkını desteklediğini ve bundan dolayı da bütün İstanbul gazetelerinin bunu ilk sayfalarında verdiğini ifade etmiştir (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.34). Tüzün, bu sözleriyle taraftarı olduğu ve savunduğu bir konuda suçlu olarak telakki edilmesine karşı çıkmış ve gerçeklerin ortaya çıkarılması için, konuyla ilgili sözlerinin yayınlandığı yerel ve ulusal basının incelenmesini istemiştir.

Yassıada Mahkemesi’nde görülen önemli davalardan birisi şüphesiz ki *6-7 Eylül Olayları*⁷. Bu davaya Cemal Tüzün de dâhil edilmiş ve yargılanmıştır. Tüzün, yaptığı son savunmasında konuyla ilgili şu noktalar üzerinde durmuştur: “ *6-7 Eylül Hadisesinin bir kısım basın ve muhalefet tarafından hükümet aleyhine istismar edilmesinden şikâyet olunan 10-12-1956 tarihindeki grup toplantısında söz almış; Bunda Hükümet adına yapılan beyanın hissesi vardır. Bu beyan elan tasrih ve tavzih olmamıştır. Demek suretiyle buna müteveccih basın ve muhalefetin tutumunun mazur görülmesini talep etmiştim*” (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.36). Mebus, bu sözleriyle DP’den milletvekili olmasına rağmen bazı konularda partisinin fikirlerine karşı çıkarak bunlardan bir kısmını münasip görmediğini vurgulamak istemiştir.

DP’li milletvekilleriyle toplu yargılamalar dışında Cemal Tüzün’ün bireysel olarak yargılandığı davalar da vardır. Bunlardan birisi, *Meclis’te Yapıldığı Konuşmalarla Halkı Gale yana Getirici Şiddeti Savunan ve Tahrik Edici Konuşmalar Yapmak* ile ilgili olan davadır. Tüzün, muhalefeti yok etmek, üniversiteyle basına karşı yeni ve şiddetli tedbirlerin uygulanmasını teklif eyleyen hiçbir beyanının olmadığını, ancak talihsizliğinin aynı celselerde kendisi dışında bazı milletvekillerinin o günün tesiriyle bazı şiddet tedbiri ve teklifleri beyan ettikleri gün, kendisinin de tesadüfen yaptığı bazı konuşmalarının muhteviyatına bakılmaksızın bu da şiddet tedbiri ve teklifi taraftarı gibi görüldüğünü ifade etmiştir (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer

⁷ 6-7 Eylül 1955’de başta İstanbul olmak üzere yurdun bazı bölgelerinde gayrimüslim azınlığa karşı gerçekleşen toplumsal saldırdır. Olaylarda meydana gelen saldırılara, esas olarak Rum azınlık hedef olmakla birlikte, diğer gayrimüslim azınlıklar ve hatta Türkler de bu saldırılardan payını almıştır. Olayların sonrasında hemen hemen tüm çevreler olanları kınamış ve üzüntülerini dile getirmişlerdir. Hatta saldırıya uğrayanların zararlarının karşılanması için yapılan yardım çalışmaları geniş bir katılım görmüştür (Gürcan, 2006: 10).

No:50.148.3.4.3/9.36). Bu bağlamda, Cemal Tüzün kendisine isnat edilen bu suçlamaları da kabul etmemiştir.

Cemal Tüzün'ün bireysel olarak yargılandığı diğer dava da, *Nüfuzunu Kullanarak Adalet Mensuplarını Etkilemek, İktisadi Devlet Teşekküllerinde Partizanlıklar Yapmak ve DP'ye Oy Vermeyen Memurların Tecziyelerini İstemek ve Muhalefet Partisi olan CHP'ye Karşı Şiddet Hareketlerini Desteklemek ve Teşvik Etmek* (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.5). Cemal Tüzün, konuyla ilgili olarak yaptığı yazılı savunmasında, "Memurların hiçbir parti hakkında partililik yapmalarını istemiyorum. Açıkça partililik yapan memurları kanuni bir yolla tecziye edelim. Yani memurların parti işleriyle uğraşmalarını engellemeliyiz, yoksa bunun önünü alamayız. Bütçe encüminde memurların kanuni vazifeleriyle meşgul olmalarını ve partililik yapmalarını gerektiğini söylediğim zaman muhalif mebuslardan bazıları DP'yi tutan memur yok mu diye laf atınca evet var, ancak partililik yapanların çoğu muhalefet propagandaları yapıyor demiştim. Muhalifler, bunu gazetelerinde beyanıyla alakası olmayacak şekilde istismar ettiler. Ama Zafer gazetesi ve Radyo muayyen insanların fikirlerini yayar. Bizim makul ve makbul fikirlerimizi aksetmez. Vekil dedi ki derdi. Ama mebus ne dedi, yok o söylemez. Siz Başvekil olarak başka türlü konuşabilirsiniz, fakat ben mebus olarak samimi kanaatlerimi söyleyemem. Tamim etmek mana ifade etmez. Kanaatiniz nedir? Memur partililikle uğraşamaz. Bizim partili değil, namuslu ve vatanperver memurlara ihtiyacımız var. Bu anlamda partili değil diye iki memuru işten attırdığım yazıldı. Bu yanlıştır. Pek Muhterem Başkanım, iddia makamının hakkımdaki iddiası budur. İki kişiyi işten çıkardığıma dair bu konuşmamı örnek göstermişler. Kaldı ki işten attırdığımı iddia ettikleri kişiler de hala işlerinin başındadırlar. DP'ye rey vermeyen memurlar değil, CHP'den adaylıklarını koyup vekalet emrine alınmış memurların vazifelerine iade edildiğini yüce huzurunuzda 12.06.1961 tarihli duruşmamda arz ve tespit etmiştim (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.12).

Bu yargılamayla ilgili olarak verdiği ek savunmasında, Cumhuriyetin yılmaz kurucusu Atatürk çocuğu olduğunu, siyasi hayata 1948'de DP'de başladığını ve bu tarihten itibaren de Türkiye'de demokrasi rejiminin müdafiliğini yaptığını ve bu rejimi Türk vatanında mutlaka gerçekleştirilmesi faaliyetlerinde her türlü kaygıları bir tarafa bırakarak mücadele ettiğini belirtmiştir. Ona göre, demokrasiyi kurmak kâfi değildir, onu yaşatmak, yıkıcı ve tahrip edici unsurlardan kurtarmak gerekmektedir. Bu bağlamda Cemal Tüzün, muhalefetin gerekli olduğuna inandığını ve muhalefeti susturmaya ya da ortadan kaldırmaya yönelik herhangi bir eylemin içinde bulunmadığını beyan etmiştir (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.3/9.19).

Cemal Tüzün'ün son savunmasını yazılı olarak mahkemeye sunduğu bu tarihlerde DP mensuplarını yargılamak için oluşturulmuş olan olağanüstü mahkemede aklanmak için savunmalar hazırlanıp, delil ibrazları yapılırken diğer taraftan sanıklar, Yassıada Mahkemelerinin zorlu ve yıpratıcı geçen duruşmalarına direnç göstermeye çalışıyorlardı. Özellikle de sona doğru

yaklaşıldığında bazı sanıklar için endişeli bekleyişin yerini çaresizlik ve umutsuzluk alırken, bazıları ise sürecin olumlu veya olumsuz bir an önce sonuçlanmasını istiyorlardı. Gerçekten de Cemal Tüzün'ün yargılandığı ve daha sonra 17 dava ile birleştirilen *Anayasayı İhlal* davasının duruşmaları sanıkların adeta sabır ve dayanma güçlerinin de ölçüldüğü bir süreç olmuştur. Cemal Tüzün, yargılanma döneminde yaşadıklarını kendisine saklamayı tercih ederken bu davanın sanıklarından Fikri Karanis, sonradan kaleme aldığı "Koltuk Değneğinde Demokrasi ve 27 Mayıs Darbesi" adlı eserinde duruşmanın ilk günü hakkındaki izlenimlerini paylaşmıştı. Yargılananların duygularına da bir nevi tercüman olan Karanis'in satırlarında Yassıada'daki yargılamaların, sonucu belli olan bir amaca hizmet edildiğine vurgu yapılmıştı (Arslan, 2013:119-120).

Yassıada'daki bu ağır şartların gölgesinde gerçekleştirilen yargılamalar sonucunda 15 DP'li idama mahkûm edilmiştir. İdama mahkûm edilenler; Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Refik Koralan, Ağâh Erozan, İbrahim Kirazoğlu, Hamdi Sancar, Nusret Kirişcioğlu, Bahadır Dülger, Emin Kalafat, Baha Akşit, Osman Kavrakoğlu, Zeki Erataman gibi önde gelen DP'liler olmuştur. Ancak idam cezası alanlardan yalnızca Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın cezaları infaz edilmiş ve diğer ölüm cezaları Milli Birlik Komitesi'nce müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. 47 DP'li milletvekili beraat etmiştir. 143 DP'li 4 yıl 2 ay, 117 kişi 5 yıl, 15 kişi 6 yıl, 6 kişi 7 yıl, 2 kişi 8 yıl, 17 kişi 10 yıl, 3 kişi 15 yıl, 1 kişi 20 yıl, 30 kişi müebbet hapse mahkûm edilmiştir. 6 DP'li ise karardan önce öldükleri için haklarındaki dava düşürülmüştür. Müebbet hapse mahkûm edilenlerden birisi de Cemal Tüzün'dür (Milliyet, 16 Eylül 1961), (Türk Yolu, 16 Eylül 1961), (Cumhuriyet, 16 Eylül 1961). Tüzün, cezasının belli olmasından sonra Kayseri Cezaevi'ne gönderilmiştir (Bizim Şehir, 16 Eylül 1961), (Milliyet, 16 Eylül 1961).

Cemal Tüzün ile ilgili mahkeme kararı şu şekildedir: "Anayasayı İhlal suçundan 146/1, 59. Maddeler hükmünce ölüm cezası yerine müebbetten ağır hapse konulmasına 31. ve 33. Maddelerin uygulanmasına, 200 Lira Maktu harcın alınmasına oy çokluğu ile karar verilmiştir. (Hıfzı Tüz, Abdullah Üner ve Selman Yörük 146/3'ün teşdiden tatbiki reyindedirler). Bu bağlamda Cemal Tüzün idam cezası ile yargılanmış ve daha sonraları cezası müebbet hapse çevrilmişti. Yargılamalardan bir yıl sonra Yüksek Adalet Divanı tarafından *Anayasayı İhlal* suçundan dolayı hapse mahkûm olanların cezalarından dörder senelerini affeden kanun resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmişti. Bu nedenle Kayseri Cezaevi'nde bulunan mahkûmların büyük kısmı affedilmişlerdi. Bu anlamda Kocaeli milletvekillerinden Dursun Erol, Ömer Cebeci ve Nüzhet Unat ile Saadetin Yalım cezaevinden çıkmışlardı. Ancak Cemal Tüzün, bu af kanunundan faydalanamamıştı (Türk Yolu Bizim Şehir, 29 Ekim 1962). Kayseri Cezaevi'nde 1964 yılına kadar kalan Cemal Tüzün, daha sonraları hastalığı nedeniyle 7 Kasım 1964'te cezası affedilmiştir (BCA, Fon Kodu: 010.09 Yer No:50.148.3.4.308.36.19).

SONUÇ

Siyasi hayatına 1948 yılında DP Kocaeli İl Teşkilatında görev almakla başlayan Cemal Tüzün, 1950'de DP'nin il başkanı olmuş ve 1954 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. 1954 ve 1957 Milletvekili Genel Seçimlerinde DP Kocaeli milletvekili olarak Meclis'e girmiş ve 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne kadar milletvekilliği yapmıştır. İki dönem halinde milletvekili olarak Meclis oturumlarında hem de grup toplantılarında toplumu ilgilendiren önemli konularda yaptığı etkili konuşmalarıyla hafızalarda yer edinmiştir. Bilhassa Türkiye'de ormancılık ile ilgili çalışmalarının belirlenmesinde en etkili kişilerden birisi olmuştur. Bu amaçla Meclis'te birçok kanun teklifi vermiş ve bunların çoğu genellikle oy birliği ile kabul edilmiştir.

İşçi hakları ile ilgili birçok kanun önerisi ve Meclis konuşması olan Tüzün, bu yönüyle işçilerle ilgili çeşitli kanuni düzenlemelerin yapılmasının öncülüğünü yapmıştır. Eğitim konusuna önem veren ve ülke genelinde okullaşma oranının artması konusunda mücadele veren Cemal Tüzün, bilhassa mebusu olduğu Kocaeli ve civarının okul sorununu çözümünde aktif rol almıştır. Ayrıca okullarda yabancı dil sorununun çözümü için çok sayıda kanun teklifi veren bu mebusun, liselerde yabancı dil eğitimi veren hoca sayısının arttırılması mevzusunda ciddi faaliyetleri olmuştur. Bu sosyal meseleler dışında tarihi ve kültürel varlıkların korunması konusunda da etkili çalışmaları olan Tüzün'ün çok sayıda tahrip edilmiş tarihi yerlerin tamir edilmesi ve muhafazası konusunda büyük katkıları vardır. Memleketi ilgilendiren çoğu konuda Meclis içinde çalışmaları olan Tüzün'ün ilgilendiği mevzulardan birisi de karaborsacılık mevzudur. Mezkûr sorunun çözümünde Hükümet düzeyinde önlemlerin alınmasını sağlamıştır.

27 Mayıs 1960 Darbesi sonrasında Milli Birlik Komitesi'nin kararıyla tutuklanmış ve Yassıada Mahkemelerinde yargılanmıştır. Yassıada Mahkemelerinde Cemal Tüzün'ün avukatlığını Yusuf Ziya Kant yapmıştır. Avukatı tarafından yapılan savunmasında Tüzün'ün Tahkikat Komisyonu ve bunun gibi birçok kanun tasarısında Meclis'te yer almayarak DP'nin bazı çalışmalarını protesto ettiği ifade edilmiştir. Bunu ispatlamak için de yerel ve ulusal basında yer alan haberler belge olarak Yüksek Adalet Komisyonu Başkanlığı'na sunulmuştur. Aynı şekilde Tüzün de, hem duruşmalarda hem de avukatı aracılığıyla mahkemeye gönderdiği yazılı savunmalarda, bazı konularda partisiyle fikir uyuşmazlığı içinde olduğunu ve bundan dolayı da birçok kez Başbakan Adnan Menderes'le karşı karşıya geldiğini belirtmiştir. Buna kanıt olarak da *Salahiyet Kanunu* görüşmeleri sırasında Ankara'dan ayrılmasını ve DP'den istifa girişimini göstermişti. Ayrıca yazılı savunmasında parti yönetimi tarafından kendisine vekillik ya da grup başkan vekilliği gibi önemli vazifelerin verilmemesini de örnek göstererek kendisini DP'nin muhalif milletvekillerinden birisi olduğunu vurgulamıştır.

Cemal Tüzün, *Haksız Kazanç Elde Etmek* ilgili olarak yaptığı yazılı savunmasında bu davada olduğu gibi birçok konuda kendisinin DP'li diğer milletvekilleriyle aynı şekilde yargılanmasını adil bulmadığını ifade etmiştir. Bu bağlamda *Anayasayı İhlal Davası* kapsamında idam cezası ile yargı-

lanmasının doğru olmadığını savunmuş ve hakkında somut delil bulunmamasına rağmen; Yüksek Adalet Komisyonu Başkanlığı tarafından suçlu bulunmasını adaletsizlik olarak nitelemiştir.

Netice itibarıyla *Anayasayı İhlal* davasında Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 Maddesi kapsamında idam cezası ile yargılanan Tüzün, 15 Eylül 1961'de Yüksek Adalet Divanı Başkanlığı'nın kararı gereğince müebbet hapis cezasına çarptırılmış ve Kayseri Cezaevi'ne nakledilmiştir. Bu karardan bir yıl sonra Büyük Millet Meclisi tarafından 18 Ekim 1962'de çıkarılan Af Kanunu'ndan faydalanamamış ve cezaevinde kalmaya devam etmiştir. Daha sonraları cezaevindeyken büyük bir hastalık geçiren Tüzün'ün cezası 7 Kasım 1964'te Meclis tarafından affedilmiştir. Hastalığı ile bir süre mücadele eden Cemal Tüzün 1970'te vefat etmiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

TBMM Tutanakları (1954-1960)
Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)
Yassıda Tutanakları
Fon Kodu:010. 09 Yer No:259.793.3/1
Fon Kodu:010. 09 Yer No:259.793.3/2
Fon Kodu:010. 09 Yer No:259.793.3
Fon Kodu:010. 09 Yer No:259.793.4
Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 78.515.5
Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 78.515.6
Fon Kodu: 030.10.0.0 Yer No: 78.515.11
Fon Kodu: 010. 09 Yer No:50.148.3.4.3/9.12
Fon Kodu:010. 09 Yer No:50.148.3.4.18
Fon Kodu: 010. 09 Yer No:50.148.3.4.3/9.19
Fon Kodu: 010. 09 Yer No:50.148.3.4.3/9.33
Fon Kodu: 010. 09 Yer No:50.148.3.4.3/9.34
Fon Kodu: 010. 09 Yer No:50.148.3.4.3/9.36
Fon Kodu:010. 09 Yer No:50.148.3.4.28

Araştırma ve İnceleme Eserleri

Ayın Tarihi Dergisi
Resmi Gazete
TBMM Zat ve Sicil Dosyası, Devre: X.
TBMM Albümü, X. Yasama Dönemi.
TBMM Albümü, XI. Yasama Dönemi.
AHMAD, Feroz- TURGAY, Bedia (1976), Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi, 1945-1971, Ankara.
ARSLAN, Zehra (2015). "Demokrat Parti Trabzon Milletvekili Hüseyin Per-tev Sanaç (1954-1961)", Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı: 48.

- BULUT, Sedef (2009). "Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu", Akademik Bakış Açısı, Sayı:4.
- EROĞUL, Cem (2003), Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, Ankara.
- GÜRCAN, Gürhan (2006). 6-7 Eylül Olayları, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- ŞAHİN, Enis; Tunç, Bilal (2015)." Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)". Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi. 1(2).
- TUNÇ, Bilal (2015). "Kocaeli'nde Vatan Cephesi", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 2.
- TUNÇ, Bilal (2016).Demokrat Parti Döneminde Kocaeli (1950-1960), Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yerel ve Ulusal Basın

- Hayat Dergisi
Bizim Şehir Gazetesi
Bizim Şehir ve Türk Yolu Gazetesi
Cumhuriyet Gazetesi
Demokrat Kocaeli Gazetesi
Hedef Gazetesi
Hürsöz Gazetesi
İstiklal Gazetesi
Türk Yolu Gazetesi